

YÜZÜNCÜ YILINDA TÜRK DİŞ HEKİMLİĞİNİN ELEŞTİRİSİ

Prof. Dr. İlter Uzel

Diş Hekimi, Ortodonti Uzmanı, Tıp Bilimleri Doktoru (M. Sc. Dr.)
GATA Tıp Fakültesi ve Diş Hekimliği Bilimleri Merkezi Emekli Öğretim Üyesi,
Çukurova Üniversitesi Tıp ve Diş Hekimliği Fakülteleri Emekli Öğretim Üyesi

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-375-404-4	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Yüzüncü Yılında Türk Dış Hekimliğinin Eleştirisi	47518
Yazar	Baskı ve Cilt
İlter Uzel	Vadi Matbaacılık
ORCID iD: 0000-0002-1876-9809	Bisac Code
Yayın Koordinatörü	MED016000
Yasin DİLMEN	DOI
	10.37609/akya.3588

Kütüphane Kimlik Kartı

Uzel, İlter.

Yüzüncü Yılında Türk Dış Hekimliğinin Eleştirisi / İlter Uzel.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.

102 s. ; 160x235 mm.

Kaynakça var.

ISBN 9786253754044

UYARI

Bu üründe yer alan bilgiler sadece lisanslı tıbbi çalışanlar için kaynak olarak sunulmuştur. Herhangi bir konuda profesyonel tıbbi danışmanlık veya tıbbi tanı amacıyla kullanılmamalıdır. Akademisyen Kitabevi ve alıcı arasında herhangi bir şekilde doktor-hasta, terapist-hasta ve/veya başka bir sağlık sunum hizmeti ilişkisi oluşurmaz. Bu ürün profesyonel tıbbi kararların eşleniği veya yedeği değildir. Akademisyen Kitabevi ve bağlı şirketleri, yazarları, katılımcıları, partnerleri ve sponsorları ürün bilgilerine dayalı olarak yapılan bütün uygulamalardan doğan, insanlarda ve cihazlarda yaralanma ve/veya hasarlardan sorumlu değildir.

İlaçların veya başka kimyasalların reçete edildiği durumlarda, tavsiye edilen dozunu, ilacın uygulanacak süresi, yöntemi ve kontraendikasyonlarını belirlemek için, okuyucuya üretici tarafından her ilaca dair sunulan güncel ürün bilgisini kontrol etmesi tavsiye edilmektedir. Dozun ve hasta için en uygun tedavinin belirlenmesi, tedavi eden hekimin hastaya dair bilgi ve tecrübelerine dayanak oluşturması, hekimin kendi sorumluluğundadır.

Akademisyen Kitabevi, üçüncü bir taraf tarafından yapılan ürüne dair değişiklikler, tekrar paketlemeler ve özelleştirmelerden sorumlu değildir.

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

PROLOG

“Hakikati konuşmaktan korkmayınız.”

ATATÜRK

1961 yılında Niğde Lisesi Fen Kolu’nu pekiyi derece ile bitirdim. Hedefim kimya mühendisi olmaktı. Çünkü üniversite mezunu olduğum halde eczacı eşi nedeniyle Bor’a yerleşen ve ortaokul öğretmenliği ile yetinen hocamız Aliye Cıgızoğlu kimyayı bize az, öz, iyi öğretmişti, ayrıca çok sevdirmişti. Temmuz 1961’de Sümerbank, Etibank gibi Kamu İktisadi Kuruluşlarınca açılan yurtdışı eğitimi sınavlarına girmek üzere İstanbul’a geldim. Girdiğim üç sınavın hiçbirini kazanamadım. Bu sırada İstanbul’da görev yapan Türkiye’nin ilk komando subaylarından Hikmet Ağabeyim (Aydaş) bana dişçiliği methetmeye başladı. Çok kazançlı bir meslek olduğunu söyledi. Ben de Fen Fakültesinin kimya mühendisliği bölümü yanında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Diş Hekimliği Okulu’nun giriş sınavlarına başvurudum. Meğer kimya mühendisliği sınavına, kimya lisans öğrencileri de mühendisliğe atlamak için başvururlarmış. O yıl 60 kişilik kontenjandan 36’sını kimya lisans öğrencileri kazanmış. Ben kazanamadım ama “dişçiliği” rahmetli Aliye Hocamın kazandırdığı sağlam alt yapı sayesinde çözdüğüm kimya denklemleri ile 60 kişi arasında üçüncü olarak kazanıp okula kaydoldum. Askeri Tıbbiye’ye de girdim ve askeri öğrenci olarak okumaya başladım. Bu arada aynı yıl Nişantaşı’nda ilk özel diş hekimliği okulu açıldı. Niğde Lisesinde bizim sınıftan tembelliği hepimizce bilinen arkadaşımız da oraya kaydoldu. İkimizde aynı yıl (1965) diş hekimi olduk.

O zamanki Diş Hekimliği Okulu’nun birinci sınıfında dört ders vardı: Fizik, kimya, protez ve anatomi. Bunlardan protez dersini okulda, diğer dersleri Tıp Fakültesi’nde ve Fen Fakültesinde görüyorduk. Diş Hekimliği Okulu’na ilk geldiğim gün iki protez hocası Lemi Bey (Belger), (1910-1994) ile Feyzullah Bey (Doğruer), (1904-1964)’in birbiriyle kavgalı olduğunu; kavga sırasında Feyzullah Bey’in kalp krizi geçirdiğini söylediler.

Protez derslerine sabundan diş yontarak başladık. Daha sonra bize pirinç levhadan halka yaptırdılar ve bu halkayı lehimlemeyi öğrettiler. Şekillendirip üzerine bir kapak lehimleyince sarı madenden kesici diş kuronu oluyordu. Azı dişlere de çiğneyici yüzeyi mumdan işletip döküm yaptırıyorlardı, o da azı diş kuronu oluyordu.

Prolog

Protez laboratuvarlarımız son derece köhne, pis ve kasvetli idi. Masa üstleri yillanmış mum kalıntılarıyla doluydu. Satın almak zorunda olduğumuz aletler sık sık çalınırdı. Evini gören bir arkadaşımızın ifadesine göre en iyi çalan (!) sınıf arkadaşımızın mezun olduğunda iki dolap dolusu “aleti” olmuş (!). O daha sonra milletvekili oldu ve şimdi Amerika’da yaşıyor.

Protez en ağırlıklı dersimizdi. Döküm işlerinde başarılı olmak zorunda idik. Döküm için soy metal pahalı olur gerekçesiyle pirinç alaşımı kullanılırdı.

Bu alaşımı rövetman dediğimiz döküm toprağına, metali basit körük-şalımo ile ergiterek, santrifüj yöntemi ile yollardık. Tam protezlerin akrilini kendimiz “pişirirdik”. Pişirdiğimiz akrilin gözenekli çıkması sınıfta kalma nedeni idi.

Stresli geçen dört yıllık eğitimden sonra 1965 Haziranında, mezun oldum. Teğmen diş hekimi olarak orduya katıldım. Ekim 1965’de Gülhane Stajına başladığımda büyük bir şans eseri Diş Hekimi Yarbay Nidai Ergun A.B.D.’de iki yıl eğitim alıp Gülhane’ye dönmüştü. Ondan ileri Amerikan diş hekimliği teknolojisini görmek imkanını, ayrıca bize okulda hiç gösterilmeyen malzemeleri tanıma ve kullanma fırsatını elde ettim. O yıllarda Orduya Amerikan yardımı geliyordu ve diş aletleri, malzemeleri çok boldu. Bunların ne işe yaradığını Amerikan Ordusuna ait kataloglar yardımıyla öğreniyordum. Bilgilerimi 1954’de Deniz Kuvvetlerince tercüme ettirilen ve biz İstanbul Üniversitesinde okurken fakültede bulundurulması adeta yasak edilen “Deniz Diş Protez Teknisyenlerinin El Kitabı”ndaki bilgilerle birleştirişiyordum.

1966-1972 yılları arasında Trabzon Askeri Hastanesi’nde görev yaptım. Bu sırada örnek bir diş hekimi Cemil Bulak (1896-1984)’ı tanımak onurunu elde ettim.

1972-1976 yılları arasında Gülhane Askeri Tıp Akademisinde ortodonti ihtisası yaptım ve ihtisasım bitince orada bırakıldım.

1977 yılında meslekte bilgi-görgümü artırmak için İsviçre’de Genevre Tıp Fakültesi Diş Hekimliği Enstitüsü’ne gönderildim. Orada öğrenciler ilk iki yıl Fribourg’ta tıp okuluna girmek isteyenlerle birlikte okuyup, üçüncü sınıfa geçince tıbbı veya diş hekimliğine ayrılıyorlardı. Bu öğrencilere döküm-mufla işleri hiç öğretilmiyordu. Demek ki okulun kuruluş felsefesi çok farklı idi. Bunu İsviçre’de özel klinikte çalışırken de farkettim. Anlaşılan o kuruluş felsefesi özel kliniklere de yansımıştı. İsviçreli diş hekimleri hastaya koruyucu diş hekimliği felsefesiyle yaklaşıyorlardı. Bizde “bu diş kaplama kurtarır” dediklerine büyük amalgam restorasyonlar, gerekiyorsa altın inlay yapıyorlardı. Çok az kuron, köprü yapıyorlardı. Diş kesimi çok ama çok önemli idi. (Ben iki yıllık çalışmamda birini Türk Diş Hekimi Ethem Kalkış’a olmak üzere sadece

Prolog

2-3 porselen kuron yaptım). Çok az çekim yapıyorduk. İsviçreliler hem ekonomik hem de bilimsel olan yöntemler geliştirmişlerdi. Tek veya iki seansta kanal tedavilerini bitiriyorduk. Oysa bize fakültede kanal, tedavileri dört seans olarak öğretiliyordu. Hastalara büyük kuron-köprü faturaları çıkmadığından büyük çoğunluğu altı ayda bir gelip dişlerini kontrol ettiriyorlardı. Ya bir dolgu veya bir diş taşı temizliğiyle tedavileri bitiyordu. Devlet bizdeki gibi “Ağız-Diş Sağlığı Merkezleri” kurmak yerine “Çocuk Dişleri Klinikleri” açmıştı. Yetişkin hastalar tedavi ücretlerini kendileri karşılıyordu ve tedaviler yoğunlukla özel muayenehanelerde yapılıyordu. Bu nedenle çalıştığım Diş Hekimliği Enstitüsünün klinikleri bomboştı. Az gelişmiş ülke öğrencileri ve yabancı geçici işçiler başlıca hasta kaynağımızdı. Halbuki özel klinikte benim ve patronumun bir aylık randevularımız hep dolu olurdu.

Bu anılarımı tüm Türk diş hekimliği fakültelerinde halâ yanlış felsefe ile yetiştirilmeye devam edilen ve mezun olunca ne yapacağını şaşırıp ya devletin popülist hizmet için açtığı polikliniklerde çok düşük ücretle çalışmaya razı olan veya bir dişçi kalfasıyla (Sahte Dişçi) “ortak çalışan” genç meslektaşlarım için yazdım.

Neden her 300 kişiye bir dişhekimini düşen İsviçre’de diş muayenehanelerinin bir aylık randevuları dolu da bizde öyle değil? Bence bunun nedeni elinizdeki bu çalışmayı okudukça göreceğiniz gibi açılan ilk okul olan İstanbul Dişçi Mektebi’nin yanlış kuruluş felsefesinden kaynaklanıyor. Peki daha sonra açılanların kuruluş felsefeleri doğru mu? Ne yazık onlarınki de hayır... Buna mağrur “referans fakülteleri” de dahil. Çünkü İstanbul’dan sonra açılan fakültelerin çekirdek kadrosunu oluşturan birinci nesil hocalar, İstanbul Dişçi Mektebi kökenli olmuşlar. Şimdi ilk neslin yetiştirdiği ikinci nesil eğitimin başında. Onların yetiştirdiği üçüncü nesil ise bir-iki yılda başa geçmeye hazırlanmakta...

Yanlış kuruluş felsefesiyle yetişen birinci nesil, bu felsefeyi düzeltmek için çabalayanlara bilinçaltı tepki ile karşı çıkmıştır. İlk diş hekimi profesörümüz Tıp Doktoru, Farmakolog Diş Hekimi Ziya Cemal (1896-1954) dışlanmış; Almanya’dan gelen Ord. Prof. Dr. Alfred Kantorowicz’e (1881-1961) Bizans oyunları yapılmış; Ankara’da Prof. Dr. Cihat Borçbakan (1912-1992) kendi kurduğu okuldan Tıp Fakültesi Kulak Burun Boğaz profesörlüğüne gitmek zorunda bırakılmıştır...

Meslekteki bu çelişkileri kavramada İsviçre deneyiminin çok olumlu yeri oldu. Tıp Tarihi ile ilgilenmem de analizlerimi kolaylaştırdı. “Türk Diş Hekimliği’nin Dünü ve Bugünü” (Cumhuriyet 22 Kasım 1999) başlıklı bir yazı kaleme aldım. Daha sonra Türk Diş Hekimleri Birliği Dergisi’nde bu konuyu tekrar gündeme getirdim (Türk Diş

Prolog

Hekimliği Eğitimi Tartışılmalıdır, 67:5556, 2002). Nihayet 2006 yılında Türk Diş Hekimleri Birliği'nin dekanlarla yaptığı bir toplantıda yaptırılan bu eğitimin etik yanının yanlışlıklarını vurgulayan bir konuşmamı toplantıya başkanlık eden zat "falan hoca hanım sunu yapacak" diyerek yarıda kesti. Ben de bu konuşmayı tam metin halinde bastırdım ve ilgililere yolladım. Bu broşürde o zaman yeni yayımlanan ve kurtarıcı gibi dört elle sarılman "Çekirdek Eğitim Programı (!) ile bir kabak çekirdeği resminin altına "Çekirdek Eğitim Programı" yazısını koyarak alay ettim. Bu yazımı gören bir Diş Hekimliği Fakültesi'nin sayın dekanı çok öfkelenmiş. Benim "özür dilemem" gerekli imiş...

Aşağıda yanlış kuruluş felsefesinin ayrıntılarını ve mesleğimize (ve bir kamu mesleği olduğundan Türk toplumunun ağız-diş sağlığına) getirdiği zararları okuyacaksınız.

Ünlü İngiliz devlet adamı Sir Winston Churchill "Geçmiş ne kadar iyi bilinirse gelecek de o kadar iyi planlanır" der. Geleceği iyi planlamak için geçmişi iyi bilmeye mecburuz.

Ancak bu süreçte gözden kaçırılmaması gereken önemli bir husus vardır: Diş hekimliği eğitimiyle ilgilenen birçok "ulemâ"nın yaptığı gibi konuya aradan girip bize uymayan fason çözüm önerileri getirmek yanlıştır.

Çoğu gelişmiş ülkelerin kendi sorunlarını çözüm için geliştirdiği bu öneriler kafa karıştırmakta, sorunu kördüğümüne dönüştürmektedir. Çünkü bizdeki sorunun ortaya çıkışı ve gelişmesi o ülkelerle aynı değildir. Ne yazık ki işin özüne vakıf olmayan bu "tercümcî" ulemaya meslek örgütlerince payeler verilmekte; onlar da bu payelerle şişip kabardıklarından sorunlar da giderek artmakta ve yoğunlaşmaktadır. Bunları göz önüne alarak ve Churchill'in yukarıdaki önerisine uyarak sorunun özüne, kaynağına yöneldim ve geçmişi araştırdım:

- Önce bizdeki diş hekimliği eğitimiyle ilgili saptamalar yaptım (Tespit),
- Bu saptamaları analiz ettim (Tahlil),
- Bu analizlerin yardımıyla eleştiri yaptım (Tenkid),
- Tüm bunların sonunda öneriler getirdim (Tavsiye).

Prof. Dr. İlter Uzel

Adana, 13 Nisan 2009

İÇİNDEKİLER

PROLOG.....	iii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

TÜRK DIŞ HEKİMLİĞİ EĞİTİMİNİN “RESMİ TARİHİ”	3
1. Birinci Dönem: (1909’dan önce) – “Usta-Çırak Usulü Dönemi”	3
2. İkinci Dönem: (1908-1933) – “Diş Hekimi Olmayan Bir Cerrahi Profesörü Tarafından İlk Diş Hekimliği Okulunun Açılışı”	4
3. Üçüncü Dönem (1934-1948)	8
4. Dördüncü Dönem: (1949-1964’dan Günümüze Kadar) “Fakülte Dönemi ve Yeni Fakültelerin Açılması”	12

II. BÖLÜM

ÇAĞDAŞ DIŞ HEKİMLİĞİ EĞİTİMİ: “PROBLEM BASED DENTISTRY”.....	13
1. Klinik Öncesi Diş Hekimliği Eğitimi.....	13
2. Klinik Diş Hekimliği Eğitimi.....	14
i. Kapsamlı Tedavi Planlaması (Comprehensive Treatment Planning)	15
ii. İdeal Tedavi Planlaması.....	16
iii. Alternatif Tedavi Planlaması	17
3. Türk Diş Hekimliği Eğitimini Islah Çalışmaları.....	18
i. Eğitimde Önerilen Palyatif Çözüm: “Çekirdek Eğitim Programı”	18

III. BÖLÜM

SORUNLARIN TEMEL KAYNAĞI: “YANLIŞ KURULUŞ FELSEFESİ”	21
--	----

IV. BÖLÜM

YANLIŞ KURULUŞ FELSEFESİNİN KÖTÜ SONUÇLARI	23
1. Birinci Sonuç: Eğitimde Yanlılıklar Yapılmaktadır	23
i. Klinik Öncesi Eğitimindeki Yanlılıklar.....	23
ii . Klinik Eğitimindeki Yanlılıklar	26
2. İkinci Sonuç: Diş Hekimliği Fakülte Öğretim Elemanları Farkında Olmadan Eğitim Etiği İhlalleri Yapılmaktadır	27

İçindekiler

i. Nitelikli Eğitim Alma Hakkının İhlali Yapılmaktadır	27
ii. Aydın Kimliği Oluşturabilme ve Sürdürebilme Hakkının İhlali Yapılmaktadır	28
3. Üçüncü Sonuç: Dış Hekimliğinin Yasal Konumunda Yetersizlikler Vardır.....	28
i. 1928 Yılına Kadar Dış Hekiminin Ayrı Bir Yasal Statüsü Yoktu	28
ii. 1928 de Yürürlüğe Giren 1219 Sayılı Yasa Dış Hekimine Önemli Sorunlar Getirmiştir.....	30
4. Dördüncü Sonuç: Denetimsiz Özel Dış Hekimliği Yüksek Okulları Açılmıştır	34
5. Beşinci Sonuç: Unvan ve Uzmanlık Tartışmaları 80 Yıldır Sürmektedir	35
i. Uzmanlık Tartışmaları	35
ii. Unvan Tartışmaları.....	35
6. Altıncı Sonuç: Türkçe Dış Hekimliği Literatürü Halâ Yetersiz ve Nitelsizdir.....	36
7. Yedinci Sonuç: Yanlış Kuruluş Felsefesinin Bilimsel Etkinliklere Yansıması.....	38
i. Birinci Ulusal Dış Tababeti Kurultayı	38
ii. Günümüzdeki Etkinlikler	41
8. Sekizinci Sonuç: Yanlış Kuruluş Felsefesinin Sonuçları Meslek Örgütlerinin Yapısına ve Etkinliklerine Yansımıştır	42
i. Türk Dış Tabipleri Cemiyeti'nin Kuruluşu	42
ii. Meslek Örgütlerinin Günümüzdeki Durumu.....	43
9. Dokuzuncu Sonuç: Yanlış Kuruluş Felsefesi Sonucu Ülkemizde Hala Toplum Ağız-Dış Sağlığı Planlaması Yapılmamıştır.....	46
i. Atatürk Döneminde Toplum Ağız-Dış Sağlığı Planlaması Yapılmamıştır	46
ii. Bireysel Düzeyde Yürütülen İlk Toplum Ağız-Dış Sağlığı Hizmetleri	50
iii. Türk Dış Tabipleri Cemiyeti'nin Toplum Ağız Sağlığı Hizmetlerini Üstlenmesi..	51
10. Onuncu Sonuç: Yanlış Kuruluş Felsefesi Muayenehane Kuruluşuna ve Pratiğine Yansımıştır	54
i. Muayenehane Kuruluşu Yönünden.....	54
ii. Muayenehane Pratiği Yönünden.....	55
SONUÇLAR	57
ÖNERİLER.....	59
EPİLOG.....	61
KAYNAKLAR VE NOTLAR.....	63

KAYNAKLAR VE NOTLAR

1. Meselâ önemli bir Türkçe cerrahi eser olan Cerrâhiyyet'ül- Hâniyye' (Amasya 1465)'nin dış hekimliği ile ilgili bölümlerdeki "bilgil iy talib= hekim aday (asistan) şunu bilmelisin ki" ifadesi, o cerrahi yöntemlerin eğitim amacıyla yazıldığını vurgular (Bkz. Uzel, İlter: Cerrâhiyyetü'l-Haniyye, (Şerefeddin Sabuncuoğlu), Türk Tarih Kurumu Yay., Cilt: 1, Ankara, 1993).
2. Bkz. Evliya Çelebi Seyahatnamesi (Hz. Orhan Şaik Gökyay), Cilt: 1, İstanbul, 1995, s. 228.

"Esnaf-ı Cerrâhân: Dekâkin 400, neferât 700, pirleri Ebu Ubeyd Kassab'dır. Selmân-ı Pak belin bağladı. Kabri Lahsa'da medfundur. Bu ta'ife pür-silâh olup taht-ı revanlar üzre dükkanların dışın çıkaracak kelpedân ve mengâne ve küsküler ve destaver ve minşar ve malga ve kelpedanlar ve egeler ve dâhi niçe bin elvan alât-ı cerrahân ile karhânelerin zeyh idüp bazı ademlerin kolların ve başların ve ayakların timar, ider şeklinde 'ubur iderler".

3. Bkz. Uzel, İlter: Anadolu Türk Dış Hekimliği Tarihi (Cilt: II, Baskıda). Mesela İtalyan Dışçı Rafael Korolyos, için Bkz. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Cevdet Sıhhiye, Belge No: 1233/1817/1818/1235/1819.
4. Topuzlu, Cemil: 80 Yıllık Hayat ve Hatıratım, 4. Baskı, (Hz. Cemalettin Topuzlu), Topuzlu Yay., İstanbul, 2002, s. 97-101.
5. Dışçılığı kendi kendine ve Fransa ve Avusturya'da aldığı kurslarla öğrenen Prof. Dr. Halit Şazi hakkında ilginç bir iddia meslektaşım Prof. Dr. Güngör Şatıroğlu tarafından ortaya atılmıştır:

"Dr. Şatıroğlu, eşi ile birlikte Halit Şazi'nin oğullarından Hatemi Kösemihal'i ziyaret etmişlerdir. Hatemi Kösemihal'in anlattığına göre, babasının ilk eşi Tıbbiye-i Şahâne' Nazırı ve Hıfzıssıhha Müderrisi (Profesör) Hamid Hakkı Paşa'nın kızı imiş. Paşanın kızı doğum sırasında yaşam riski taşıyormuş. Bu nedenle paşa, damadı Halil Şazi'ye bir daha çocuk yapmalarını; aksi takdirde Askeri Tıbbiye'deki hocalık görevine son vereceğini söylemiş. Gerçekten de Paşanın kızı Vecihe Hanım doğum sırasında vefat edince, Halit Şazi de Askeri Tıbbiye'deki görevine son verileceği kaygısıyla hocası Dr. Cemil Paşa'ya başvurmuş. İkisi çalışıp Dışçı Mektebi'nin alelacele kurulmasını sağlamışlar, Halid Şazi de oraya hoca olarak görevlendirilmiş."

Ayrıca Halil Şazi için Bkz. Barlas, Uğuroğlu: Nurettin Şazi Kösemihal, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1963, s. 9-10.

6. Türk Diş Tabipleri Cemiyeti'nce hazırlatılan, 4. Milli Diş Tababeti Kurultayı'na sunulan ve birçoğumuzca bilinmeyen bu çok önemli belgeyi aşağıya aynen alıyoruz:

(Burhan Osman Burhanettin, B. Aksoy, Ziya Cemal: Kanun Karşısında Diş Hekimi, IV. Milli Diş Tababeti Kurultayı, Şirketi Müretibiye Basımevi, İstanbul, N48, Matbu Vesika No: 6, s. 24).

Matbu vesika No: 6 [1]

Memleketimizde Diştabâbetinin Terakkisi Hakkında Mülâhazat Ve Temenniyat.

Efendim.

Cemiyetimizin gayesi, Amerika ve Avrupa'ya nisbetle memletimizde çok geri kalmış olan diştababetinin terakkisini, temin edecek esbaba tevessül etmektir. Bu hususda meslek mektebinin en müessir amillerinden, biri olacağı şüphesiz bulunduğundan örnek tebin tekamilü hakkında icab ettikçe makamâtı aidesile alakadar zevatın nazarı dikkat ve himmetlerini celp eylemeyi meslek borcu bilmekteyiz...

Filhakika, son zamanlarda mektebin ikmalî nevakısı hususunda sarf edilmekte olan ihtimamat, şükran ile kayda, şayan ise de maksadın temini zımında bazı nokatın nazarı dikkatten dur tutulmamasım rica ediyoruz. Mesleğimizin garptaki terakkiyata tevfikân tealisine, dişçilik hakkında sakim eski bir tarzı telakkinin yeni yeni programlar ve turuzu tedris ile esaslı bir surette tebdiline ve böylece Diştababetinin cami olduğu, sanat ve tababet, mefhumlarının bihakkın tahsil ettirilmesine lüzumu kati bulunduğu kanaatindeyiz.

Eski dişçilik, ameliyatı siniye namı altında usulü dairesinde bir diş çekmek, bir diş çürüğünü alelâde temizleyip doldurmak ve protez namına ameli olarak öğretilen yalnız basit diş protezi yapmaktan ibarettir. Mikrobiolojinin fenni tıpta hasıl ettiği, terakki ve tebeddül husus ile son on, onbeş sene zarfındaki tetkikat; dişçiliği gerek müdavat, gerekse tasniat itibarile beheri ayrıca ihtisası icab ettiren muhtelif şubelerden mürekkep mühim ve vasi bir sahaiilin ve marifet" derekesine isal etti.

Emrazi fem ve esnanın esbabı mükevvenesi mevzii olmaktan ziyade umumi olduğu; echizei muhtelifeye intikal ve mühlik ihtilâttan ma'ada ağzın muvazeneti hayatiyesi ile muvazeneti umumiyei bedeninin müteakabilen sıkı ve muhakkak bir merbutiyet ve münasebette bulunduğu elyövm tahakkuk etmiş bulunduğu cihetle, dişçilikteki usulü teşhis' ve müdavat mevzii ve mahdut olarak kalmayıp, tıbbi ve cerrahi, mevzii' ve, umumi muayene ve tedaviyi istizamen tamamiye tababeti umumiye sahasına

Kaynaklar ve Notlar

intikal ve muhtelif şua batı tıbbiye ile alaka hasıl etmiştir. Binaenaleyh yeni mektepler (stomatoloji, emrazı fem ve, esnan) mektebi nam ı ile tesis olunmuş ve eski dişçi mektepleri işbu gaye ve noktai nazara göre tedrisat ve tesisatlarını, yenileştirerek aynı zamanda ‘tabip ve sanatkar’ yetiştiren mükemmel birer “Tıp Fakültesi” haline inkılap etmiştir.

Mektebimiz ise tarihi tesisindeki zihniyet ve ihtiyaca göre tahsili beş sene olan Paris Dişçi Mektebi’nin mekanisiyen yetiştirmeye mahsus ihzari ilk iki staj sınıfının programlarına tevafuk edebilen muhtasar tedrisatla, sahai faaliyetinde bulunan dişçi esnafının tahsile tabi tutulmasıyla başlamıştır.

Tedricen müddeti tahsil tezyid ve tedrisat programları tevsi olunup dıştababeti’ mektebi olarak darülfünun camiasına dahil olmuş ise de eski, tarzı telakki, eski muhit ve şeraiti tahsilin tebdili mümkün olamadığından tatbikatsızlık, vesaitsizlik içinde, bilhassa gayrı vazih’ bir program karşısında heyeti tedrisiye ve talebenin hummalı gayretine rağmen ihtiyaca tekabül edecek bir derece tahsil temin edememiştir. Yani hali hazırdaki tarzı tedris; şundan, bundan tabirine musaddak bir haldedir. Kolaydan güce geçmek suretile takviyet bulan muhtelif derslerin yekdiğere olan münasebetini nazarı dikkate alan, el hasıl talebede bir fikir ve kanaati tamme hasıl edecek, plan ve çerçevesi muayyen, klasik bir tarzı tahsil değildir. Tıbbi ve mesleki tatbikat için tahsis ve irae edilmiş hiçbir hastane ve sair müesseseler dahi gayrı mevcut ve tedrisat tamamile nazari ve hayali olduğundan müktesebat mahkûmu nisyan bir derecededir. Malûmatı umumiyeyi esasiye ve tıbbiye’nin ademi kifayeti sebebi ile (Bizde henüz telif veya terceme edilmiş hiçbir eserde mevcut olmadığından, ecnebi lisanslardan birine vakıf olursa bile) gerek tahsil esnasında ve gerekse mezuniyetten sonra idrakti bir tetkik ve tettebbuata imkan görülememektedir. Bundan maâda yukarıda zikredileceği veçhile dişçilik teşhis ve tedaviyi istihdaf eden bir şubei tıp iken, talebesi tahsil ve gayesi edviye imal ve ihzari gibi büsbütün başka olan eczacı mektebinde eczacılarla müştereken tedrise tabi tutulmakta bulunduğundan müsait ve mütecanis tahsil muhitinin feyyaz tesiratından dahi mahrum kalmakta ve bir hekim ruh ve zihniyeti de hasıl edememektedir.

Protez kısmına gelince, heyeti içtimaiyemize fıkdanı pek acı olarak hissedilen ve tabâbet ve bilhassa cerrahiye pek mühim hizmetler temin eden (cerrahi harp protezi, ortodonsi tasniati re’s nahiyetinde vilâdi veya kisbi olarak nakisedar olan dil, dudak, göz, burun, kulak gibi azaya müteallik) temrini protez, boğaz, meri gibi dahili protez dişçilik kadrosuna ait ve tahsili proteze müteallik (hıfzısıhavi, teşrihi, fizyolojik, bakteriyolojik) mebahisi

Kaynaklar ve Notlar

hususiyeti tibbiyedendir. Bunun tahsili hikmet, kimya, mihanik, medeniyat ve malzeme-i imaliye'nin evsafı gibi dişçilik sanatında tatbik edilen malûmatı nazariyei fenniye'ye menut iken programı darlık ve vuzuhsuzluğu yüzünden eşkali ibtidaiyenin imalinden ileri gidilememektedir.

Hali hazırda diş etibbasının fem ve civarı olan nevahii bedende her türlü amele-i cerrahiye'yi icraya müstait ve muktedir olmaları lazım ve binaenaleyh fenni cerrahi ile ona merbut olan umum mebahisi ve ameliye-i cerrahiye icrasını men eden emraz ve halatı bilmesi muktezi, o halde diştabininin birçok mebahisi tibbiyeyi öğrenmesi ve seririyatlarda az çok tatbikat görmesi labüttür.

Protez kısmının hasıl ettiği vüs'at ve maharetli imalatın iktiza ettirdiği daimi meşguliyetle fitri kabiliyet; hususile laboratuar protezinde mekanisyenin meaveretine görülen ihtiyaç; tababete eczacının mevcudiyetine olan lüzum derecesinde görüldüğünden Avrupa dışı mekteplerinin teşkilatında mekanisyen dahi yetiştirmek usulü kabul ve hayli zamandan beri tatbik edilmekte bulunduğu halde, yine program ve tertibatın müsaadesizliği sebebiyle memleketimizde mekanisyen de yetiştirilmemektedir.

Hülasa: Hali hazırda mektebimiz ne protez imalatçısı, ne de bir diş tabibi yetiştirmeye kafidir. İhtiyaca kifayet edecek bir hale is'adı için berveçhi ati maruz hususatın tatbikine eşeddü lüzum vardır:

1. Avrupa ve Amerika mekteplerinin son teşkilatlarına göre tedrisat ve tesisatı temin eylemek gayesile (mektebimizin programı ile Avrupa mekteplerinin programındaki farkı irae etmek üzere yekdiğerinin aynı bulunan (Paris) ve (Cenevre) dışı mekteplerinin hemen programları sureti zirde arz edilmiştir.

2. Diş etibbasının müsait ve mütecanis muhiti feyzinden, hastane, laboratuar, teşrihane gibi mevcut müessesattan müstefit etmek, etibbâi saire ile de hasıl olacak muarefe ve vukuf sebebiyle sıhhati umumiyyenin muhafaza ve kontrolünü temin eylemek üzere diş tababeti talebesinin eczacı mektebinde eczacı talebesile bir arada değil, İsviçrenin Cenevre Dış Mektebi'nin tarzı tahsilinde olduğu gibi bizzat tıp fakültesinde (fakat eczacı mektebindeki şerait dahilinde) tıp talebesile birlikte tahsil ettirmek bu halde heman aynı bütçe ile azami ve iki taraflı istifade temin edilmiş olur.

İlk defa tıp tarihçisi Prof. Dr. Nuran Yıldırım tarafından ortaya çıkarılan Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA) İ.ş.d. 219; 9-7B/28J32- 29 Eylül

1903 sayılı belgeye göre Tıp Fakültesi'ne bağlı üç yıllık bir Dişçi Mektebi açılması için lâhiya verilmiştir. Ancak masraflar Tıp Fakültesi bütçesinden karşılanacağından bu teklif tıp fakültesince engellenmiştir.

Bu layihadaki ders programı 1908'de açılan okulun programından çok daha ileri de idi.

Aynı engelleme tıp fakültesi hocalarınca 1908'de Dişçi Mektebi açılırken de gösterilmiştir. Bunun üzerine Cemil Paşa'nın (Topuzlu) önerisi ile dönemin Maarif Nazırı bütçeye (1) kuruş ödenek koydurmuş. Tıp fakültesinden emekliye ayrılan 15.8 hocaların Dişçi Mektebi maaşından sağlanan 60.000 altın liralık bütçe tasarrufu Dişçi Mektebi'nin bütçesine aktarılmış ve okul eğitime açılmıştır.

7. Bkz. Cemil Topuzlu: 80 Yıllık Hatıralarım 4. Baskı, (Hz. Prof. Dr. Cemâlettin Topuzlu) Topuzlu Yayınları, İstanbul, 2002, 97-101).
8. Alfred Kantorowitz hakkında Almanya'da bir tez hazırlanmıştır. Bkz: Vicdan Doyum: Alfred Kantorowitz unter besonderer Berücksichtigung seines Wirkens in Istanbul (Vorstand: Prof. Dr. Gündolf Keil), Würzburg, 1985.
9. Bu konu 1925'den beri tartışılmaktadır. Bkz. "Ferid Ramiz: Fakülte mi, mekteb mi, Dişçilik Alemi, No: 16, s. 484-486, Şubat 1925." gibi.
10. Burada verilen bilgiler hem Türkiye hem de A.B.D.'deki iki ayrı eğitim sistemini yaşayarak öğrenen ve karşılaştıran, Türk Diş Hekimliği Fakülteleri'nden mezun olduktan sonra A.B.D. Boston Üniversitesi ve Harvard Üniversitesi'nde doktora ve uzmanlık çalışmalarını tamamlayan, daha sonra D.M.D. unvanı almak için yeniden teorik ve pratik sınavları başaran ve halen Pennysilvania Üniversitesi Diş hekimliği Okulu Öğretim Üyeleri olan Assoc. Prof. M. İlhan Uzel, DMD, DSc, ile Asist. Prof. N. Güzin Özel, DMD, DMSc tarafından onaylanmıştır. Katkılarından dolayı kendilerine teşekkür ederim.
11. Hüseyin Sabri: Mesleğimizin son vaziyeti, Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuası, (TDCM) 2. yıl, No: 14, Kanunsani (Ocak) 1925, s. 1-4.
12. Hasarı Hayri: Meslekteki noksanlar, (TDCM) 2. yıl No: 18 Mayıs 1925, s. 1-3
13. Ferid Ramiz: Avrupa dişçilik ilminde mesleki faaliyetler, Dişçilik Alemi, No: 1, s. 3-6. Ayrıca Bkz. Ferit Ramiz: Vaziyet-i içtimaiyemiz, Dişçilik Alemi, No: 2, s. 33-37, 1925 ve Ferit Ramiz: Şubemizin ıslahı çareleri, Dişçilik Alemi, No:3 s. 66-68,1925. Ferid Ramiz; Fakülte mi, mekteb mi, Dişçilik Alemi, No: 17, s. 483-486, 1926.
14. Cemil Serhat: Mesleğimizin dertleri ve hal-i pürmelâli (1), Dişçilik Alemi, No: 8, s. 225-230, 1925; Cemil Serhat. Mesleğimizin dertleri ve hal-i pürmelâli (2) Dişçi lik Alemi, No: 9, s. 258-261, 1925.
15. İsmail Şevket: Fransa Maarifi-i Umumiye Nezâreti: Diş Tababeti Talim ve Tedris Islahat Komisyonu: Memalik-i Ecnebiyye ve Fransa'da Diş Tababeti Mesleğinin Hal-i Hazırı, Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Yayını, İstanbul, (1928).

16. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Diş Hekimliği Okulu'nun fakülteye dönüşmesi ile ilgili belgeler Almanya'da yapılan bir tezde yer almıştır. Burada Prof. Diş Hekimi Feyzullah Doğruer (1904-1966)'in yanlış kuruluş felsefesi ile ilgili tespitleri vardır. Bkz. Metin Gürlük: Der Deutsch-Türkische Medizinische Austausch: Eine studie über den Istanbuler Zahnheilkunder Lem'i Belger (Vorstand: Prof. Dr. Gündolf Keil). Würzburg, 1986, s. 411-463.
17. "Çekirdek Eğitim Programı Taslağı" Ankara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'nin Çukurova Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'nin işbirliğiyle hazırlanmış ve 2003 yılında kabul edilerek yayınlanmıştır. Ayrıca Avrupa Birliği'nin Diş Hekimliğinde Eğitim Hedefleri, Prof. Dr. Gökhan Alpaslan tarafından Türkçeye çevirilmiştir. Bkz. Uzel, İlter: Diş Hekimliğine Giriş, Adana, 2006, s. 37-58.
18. Bulak, Cemil: Maksiller sinüs ve diş tabâbeti, Odonto-Stomatoloji Derg. 3.31-42, 1964.
19. Hak ve yetki yönünden büyük sorun getiren bu terim değişmesini ortaya çıkaran belge için T.B.M.M. Meclis Arşivleri'nden yararlanmama izin veren T.B.M.M. Kütüphane Daire Başkan'ı Sayın Tuncay Yılmaz'a teşekkür ederim.
20. Reçete yazımındaki kısıtlama Sağlık Bakanı Hulusi Alataş zamanında düzeltilmiştir. Bkz. Büyük Aksoy, Ziya Cemal: "Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Albümü", Hüsnütabi-at Mat. İstanbul, 1946, s. 78.
21. Anonim: Sağlık Reformu ile İlgili Kanun Tasarısı Taslakları ve Gerekçeleri, Sağlık Bakanlığı Yayını, 1993, s.30.
22. Bkz. Büyükaksoy, Ziya Cemal, a.g.e. (1946), s. 60 ve 78.
23. Uludağ, Osman Şevki: Beş Buçuk Asırlık Türk Tabâbeti Tarihi (Sadeleştiren: İlter Uzel), Kültür Bakanlığı Yayını Ankara, 1993, s. 225-227.
24. Büyükaksoy, Ziya Cemal: a.g.e. s. (1946), s. 26.
25. Anonim; Meslek Hayatımızı: Kalfalar Meselesi ve Kanun Tasarısı Hakkında Cemiyetimizin Teşebbüsleri, Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuası, Yıl: 27,Sayı: 156-157, s.11-27, 1951.
26. Bilindiği gibi açılan bu özel diş hekimliği yüksek okulları sonradan devletleştirilmiş; bazıları da aralarında birleşerek üniversitelere bağlanmıştır. Buradan yetişen özellikle ilk nesil diş hekimlerinin birçoğunun ailesinin maddi olanakları da iyi olduğundan lüks klinikler açmışlar; fakat bilimsel alt yapı yetersizliklerinden dolayı Türk halkının ağız diş sağlığına ve mesleğin prestijine zarar vermişlerdir.
27. Tıpta Uzmanlık için Bkz. Tıpta Uzmanlık Eğitimi (Edt. Mahir Özmen) Türk Tabipleri Birliği Yayını, Ankara, s.7-8.
28. Uzel İlter: Prof. Dr. Halit Şazi, Dişhekimliği: 67, s.60-63,2006.
29. Bkz. Uzel, İlter: Anadolu Uygarlıklarında Diş Hekimliği, Adana, 2000, s. 60'da Diş Tabibi Mehmet Saraçoğlu'nun diplomasında (Diploma No: 270-570, 1927) "İstanbul Darülfünunu Tıp Medresesi Dişçi İcazetnamesi" yazılmıştır.
30. Gürkan, Suat İsmail: Türk Diş Hekimliği, Diş Hekimliği Derg. 1: s. 302, (1970); 2:2:, 13-14, (1971).

Kaynaklar ve Notlar

31. Feyzullah Rasih: Meslektaşlara bir teklifim, Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuası, Sene: 9, Sayı: 52, Ağustos-Eylül, 1932, s. 46. ve Büyükaksoy, Z.C., age. (1946) s.60.
32. Biz de bu konuya daha önce bir makalemizde değinmiştik. Bkz. Uzel, İlter Diş hekimliğinde unvan ve yetkiler, Oral, 13: 75-84, 1983.
33. Halit Şazi'nin tespit edebildiğimiz tek yayını için Bkz. Halit Şazi: Ağız hızsıslıhası, Nevşali Afıyet (Hz.: Doktor Besim Ömer). Alem Matbaası (Ahmet İhsan, 1315), (1899),s. 262-268.
34. Uzel, İlter: İlk diş hekimliği kitaplarımız, Diş Hekimliği, 65:70-72, 2005, (Atatürk Çağı'nda diş hekimliğinde ilk telif eser: Mehmet Rifat (Atay): Ameliyat-ı Sinniye Dersleri, İstanbul, 1926'dır).
35. Ferit Ramiz: Mesleğimize dair esaslı bahisler: Büyük bir dert: Kitapsızlık, Dişçilik Alemi, Sayı: 5 s. 129-130 1924.
36. Bkz. Gürkan, Suat İsmail, a.g.m. (1970-1971).
37. 1. Milli Diş Tababeti Kurultayı'nın programı ve açılış konuşmaları ssdeleştirilerek tarafımızdan yayınlanmıştır. Bkz. Uzel, İlter. Birinci Milli Diş Tababeti Kurultayı, Türk Diş Hekimleri Birliği Yayını, Ankara 2005.
38. Azak, Gürbüz. Türk Diş Hekimliğinde "Zıprılık" yarışı, Dünya Gazetesi, 1 05.1991.
39. Yıldırım, Celal Korkut: Sorumluların sorumsuzluğu, (Başyazı) Türk Diş Heliumleri Birliği Dergisi (T.D.B.D.) sayı: 24, Nisan 1994.
40. Yıldırım, Celâl Korkut: Hayata yatırım yapanlar, (Başyazı) T.D.B.D. sayı: 26, Ocak 1995.
41. Yıldırım, Celâl Korkut: Yeter ki sessizliğe son verelim, (Başyazı) T.D.B.D., sayı: 35, Ocak 1997.
42. Yıldırım, Celâl Korkut: Bilgi, bilgelik ve erdem, (Başyazı) T.D.B.D. sayı: 46, Aralık 1998.
43. İnönü, İsmet.: Tıbbiyeli ve Genç Türklerin istibdada karşı hürriyet mücadelesi, Dirim, 10 (8):378, 1975.
44. TBMM Zabıt Ceridesi: 10.02.1925.
45. Mustafa Kemal: T.B.M.M. Zabıt Ceridesi 1959:18:3-4, D. 3.
46. Mustafa Kemal: T.B.M.M. Zabıt Ceridesi 1970: 7 (3): 4, D. 2.
47. Anonim: Refik Saydam (1881-1942) Ölümünün 40. Yılı Anısına, S.Y.S.B Yayını Ankara; 1982.
48. Sıhhiye Vekâleti Mecmuası Fevkalâde Nüşası (SSYB), 1942 s: 5-8 ve TBMM Zabıt Ceridesi, 1940:1:156, 164-167.
49. Ağız Diş Sağlığında Son Gelişmeler (Dünya Sağlık Örgütü Rapor No: 93-826), (Çeviren: İlter Uzel, Türk Diş Hekimleri Birliği Eğt. Yay. No: 2.), Ankara, 1997, s.7-30.
50. Uzel, İlter: Cumhuriyet Yılları Boyunca Türkiye'de Çocuk Diş Hekimliği (Cumhuriyet ve Çocuk, Hz.: Bekir Onur), s. 406-417, 1999.
51. Orhan Abdullah: Çocuklara Mahsus Diş Kitabı (Fergusson'dan çeviri), Devlet Mat., İstanbul 1930.

Kaynaklar ve Notlar

52. Uzel, İlter., a.g.m. (1999).
53. Bkz. Gürkan, Suat, İsmail, a.g.m. (1970-1971).
54. Bkz. Hogeboom, Floyde, E.: Practical Pedodontia or Juvenile Operative Dentistry and Public Health Dentistry, Mosby Co., St. Louis, 1946, s. 426-430.
55. Büyükaksoy, Ziya Cemal: Türk Diş Hekimliği Tarihi, Cumhuriyet Matbaası 1951, İstanbul. s. 64-65.